

Foaia

pentru

Minte, Anima si Literatura.

№ 30.

Mercuri 1. Augustu

1862.

DISCURSULU

D. canonicu etc. Timoteu Cipariu
tînutu in adunarea Asociatiunei etc.
in 29. c. n. Iuliu 1862.

(Incheiere).

Aici are locu una regula de auru: adeca unde ajunge regul'a gramaticale, suntu de prisosu semnele. Si intru adeveru, in cuventele romanesci regulele suntu de ajunsu mai de totu spre a esplicá ori ce forma curata gramaticale; er' pentru cuventele straine, cauta se marturisimu, cà ele nu voru totu deun'a se se acomodeze reguleloru limbei romanesci, si atunci ce se facemu? Se ne schimonismu limb'a si ortografi'a ei cea naturale pentru cele straine? Nu mi-se pare, ci dein contra sum de acea parere, cà se urmamu axiom'a gramaticului latinu: *Graeca per Ausonios fines sine lege vagantur*, si se le scriemu cumu s'ar' poté mai aproape de regul'a limbei, si apoi se le lasàm astu stare panà ce au se voru dumeri si asemená cu ale nostre, au voru luà lumea in capu.

Aste suntu, dupa a mea parere, Domniloru, causele, care si dupa ce adoptaramu, asia dicundu cu totii, principiulu etimologicu, totu nu ne lasa se ne invoim la un a sistema, ci ne portám de tote opiniunile si ne impiedecamu in tote menuntiusiurele, cà si candu, vedi Domne, romanulu tota eruditiunea, tóta ingeniositatea si tóta filosofi'a si ar' concentrá numái in desnodarea seau innodarea catu se pote a mai multoru greutati ortografice, — ca si candu noi nu amu mai aflá modulu, cumu se ne desfacemu de la Abece si se pasimu mai incolo, atat'a suntemu de minutiosi intru aceste intrebatiuni silabice, fora a caror'a deslegare dupa atateasi pareri cate

capete, care nece unulu nu va se lase dein ale sale catu negrulu sub ungue, unor'a se pare cà este in desiertu tota cea alalta literatura. Si in adeveru, marturiscu, cà deca fatalitatea nu me aruncá dein teneretie pre acestu campu uritosu alu filologiei, dieu cà astadi, se incepu, nu multu gustu asi semti se me ocupu cu de acestea, unde se vede pucina speme de cointielegere intru unu obiectu, care de multe decenia, deca nu de seculi, trebuia se fia resolutu. Er' acumu la betranetie, marturiscu, cà nece convictiunile nu me liertu a cantá palinodia, nece nu mi semtiu aplecare se mai intru in arena si se me lasu la dispute cu toti, cati au dorire ami impumná sistem'a. Am disu si mai susu, cà deca ea, cam studiata mai bene-sioru, nu va fi in stare se se apere pre sene, nece cà va meritá a fi aparata. Er' judecat'a superficiale si fora deplena cunoscenti'a causei, ori unde si chiaru si in literatura, nu meriteza a se numi judecata.

Ci mi se pare, cà me abatui camu departe dela obiectulu principale, lasandume in discussiuni prea speciali, de acea liertatime se trecu, seau mai bene se me intorcu la cele intrerupte; voliendu pre scurtu a aratá calea, carea am urmatu in cercetarile filologice ale limbei romanesci, si carea, am convictiunea deplena, cà e si singura si unica, ce pote se duca la scopulu culturei limbei romanesci. Si am fostu disu, cà mai antaniu curiositatea me portá se cercetezu limb'a romanescu in cartile cele betrane, si se vediu, cumu scriau si vorbiau bietii nostri stramosi macaru in seclulu XVI. si XVII. Auditi, Domniloru, in seclulu XVI. si XVII. va se dica, eri-alalta eri. Deca asi fi cercatu limb'a, cumu o vorbeau romanii in secl. XII. si XIII., pote cà ar' fi avutu cuventu unii omeni, semi impute, de ce voliu se regulezu limb'a romanescu dupa limb'a unoru secla barbara, cumu numai face nece una natiune a Europei. Nu, Domniloru, io nu

am mersu asia departe, si nu puteam merge se si voliam, dein cauza simpla si dureroasa, ca literatura romana mai veche de catu finea secului XVI. nece nu se mai afla in nece unu anghiu alu romanimeii nece tiparitu nece manuscrisu; macaru ca Domniloru, de asi poté afla undeva vreunu foliu macaru dein seclii in ainte de al' XVI, asi stá semi vendu si camesi'a, cá selu potiu macaru vedé si copiá. Nu, Domniloru, seclulu XVI inea catrà coda, este ultimulu terminu alu literaturii romane, preste care mai susu nu ne potemu sui, ca ci mai susu ne stau monstre-le slavismului, cu slovele lui cele de una palma de inalte, cá nesce munti de ghecia, sub cari tota vegetatiunea literaturii romane a peritu.

In acele carti betrane pentru seraci'a literaturii noastre, si atatu de tenere dupa anii peregrinationei noastre pre campii Daciei, ce am aflatu, Domniloru? Respondiu: Ce se afu? ce afla fia-care romanu, carele cetesce; una limba multu diferitoria de limb'a etimu o vorbimu acumu; multe cuvente, ce nu le mai audimu vorbinduse necairi, multe frasi astadi necunoscuté, multe forme gramatice de care astadi numai aflamu urma airea, unele care astadi se audu forte rar er' in ele se afla forte dese, afora de acestea: unu stilu, una sintaxe, care astadi mare parte nemenea nu le mai intrebuintieza. — Io inse, Domniloru, nu vorbescu, nece de cuventele slavice, de care gemu, nece de unele particularitati smentite, cari nece in ele nu puteau lipsi cu totulu, fiendu scrise de omeni forá nece una scientia, afora de scienti'a limbei slovenesci. Ci vorbescu, de cea alalta parte a testului cartiloru acestor'a, carele, Domniloru, dela antani'a vedere m'a nimitu si m'a incantatu; atat'a regularitate in forme, atat'a in sintaxe; atat'a varietate in frasi si compuse, cata nu ai asteptá nece una data dela omeni asia neinvetiati si din tempore asia de barbare. Si inca cu catu cartile suntu de in ani mai vechi, er' atatu si aceste tote calitati bune suntu in mesura mai copiosa.

Marturisescu, Domniloru, ca acesta descoperire, fertati-mi spresiunea, ce o facui in aceste carti betrane, m'au mangaiatu si m'au aprensu anem'a si la mai intense cercetari filologice; seu cá se me esprimu mzi scurtu, ea mi a croitu totu cursulu, cel' am alergatu pan'acumu pre campulu literaturii romane filologice.

Acea invapaiare me misica mai multu si mai multu, nu numai a cercá dupa mai multe si catu de multe, seu deca se ar' poté, dupa tote monumentele

acele betrane, ce ne au mai remasu dein acesti abia doi seculi (XVI si XVII) de literatura veche romanesca, spre a continuá si mai incolo studia-le filologice rom, pre acestea basi istorice nu imaginare, — ci si a estrage deintru incele totu ce mi se parea demou si aptu spre indereptarea limbei romanesci atatu in respectulu formale catu si materiale; fiendu-ca eramu si sumu de acea parere, cumu ca totu ce se pote aflá, ca au fostu in usulu romanului, chiaru de' ar fi si mai vechiu decatu doi secli asia de aproape, cu totu dereptulu se tiene de tesaurulu limbei romanesci si nu pote se se ignoreze decatu numai de catrà acelia, carii numai presentelui dau totu dereptulu, er' trecutului denega ori ce dereptu si indereptatire. De ora ce nu se pote negá, ca pre cumu noi suntemu filii si nepotii parentiloru si mosiloru nostri, asia si limb'a — e fili'a si nepot'a limbei parentiloru si mosiloru nostri, si a despretiní limb'a acestor'a ar' fi totu atat'a catu a ne lepedá si a ne rusiná de originea nostra si de parentii si mosii nostri; mai alesu, candu de una parte scimu, ca limb'a romanesca cu catu erá mai vechea, cu atatu fora indoieila erá mai aproape si de funtan'a ei si ap'a ei currá si mai limpede, er' cu catu e mai noua, cu atat'a e mai asemenea apelor de munte, cari la funtana suntu ca cristalulu, er' apoi cu cátu seu departatu de acea funtana, cu atatu: s'a mestecatu si turburatu, cá si ap'a Dembovicei in Bucuresci; — er' de alta parte sciendu, ca erasi in decursulu secliloru limb'a romanesca totu de ce mai multu a pierdu dein tesaurulu seu formale si materiale, si a adoptatu forme si materia straina in senulu seu. Abia unu seclu si diumetate, dela mediulu XVI. paná la finea lui XVII., si scaimbarea e atatu de insemnata, cátu limb'a romanesca dela 1700 in coce numai semena de catu pucinu cu cea dein 1580 si cu cea dein 1640—1700:

Dein cautarea dupa carti betrane, adeveratu, ca dein cele tiparite in secl. XVI. si XVII., pucine mi-au remasu de totu necunoscuté. Una Psaltire tiparita aici in Brasieu pre la 1560—70, pote cea mai veche carte romanesca, nu mi-a venitu inca a mâna, de si se dice a se fi aflandu in Moldov'a.

Alta carte tiparita totu la Brasieu, ce se numesce Praxiulu, si se pare ca cuprende Faptele Apostoliloru, (πραξεις των ἀποστόλων) si dor' inca si epistolele Noului Testamentu, camu pre la 1580 pana 1590, ce numi e cunoscuta de catu de nume, si alesu dein Epilogulu Cazanei a don'a de Brasieu, de care

am scrisu in Analecte pag. 29 in nota, inse atunci dupa unu esemplariu mancu, er' acumu-lu copiezu mai deplenu dupa altu esemplariu mai completu carele asia suna :

De ꙗ mila лѣ Дѣмнезехъ ехъ дѣакоѣ Коресе. Деакамъ въззѣтъ къ май тоате лимбѣ азъ кѣвѣнтѣлѣ лѣ Дѣмнезехъ ꙗꙗ лимба доръ нѣмай ноꙗ ромѣнѣи навемъ, шѣ Хс. зиче Мот. чотъ (99) чине четеаше съ ꙗꙗдеѣагѣ. Павелъ Апостолъ ꙗꙗкъ скрѣе ла Коринтоѣмне (155) къ ꙗꙗтрѣ бесарекѣ май вѣрѣосъ чинчи кѣвѣнте къ ꙗꙗде(ае)сѣл мѣехъ съ грѣскѣтъ ка шѣ алѣи съ ꙗꙗвѣдѣтъ декѣтъ зпѣтъ-неарекѣ де кѣвѣнте неꙗꙗдеѣае дѣтралте лимбѣ дерепѣтъ аста амъ скрѣе кѣм амъ пѣтѣтъ. Трѣтѣе ваꙗгѣлѣлѣ шѣ Праксѣилъ рѣмѣнеаше; дѣпѣ ачаеѣмъ, деака амъ въззѣтъ желанѣе а амъꙗꙗꙗ презѣꙗꙗ де тѣлѣꙗ евангѣлѣлоръ кѣм съ поатѣ шѣ еꙗ проповедѣсѣ, шѣ а спѣне оаменѣлоръ ꙗꙗвѣдѣтѣрѣ дѣпѣ четѣтѣлѣ еврѣѣеꙗ, ама амъ афлатѣ ачаеаше тѣлѣꙗре але еврѣѣѣлоръ пре дѣмнечѣ прѣспре амъ шѣл*).

A treia ar' fi cele 3 carti dein urma ale lui Moisi tiparite in Orastia, dupa catalogulu bibliotecei metropoliei ce l'am publicatu in Acte si fragmente pag. 280; in care se citeza: чинчи кѣꙗꙗꙗ аꙗꙗ Moici рѣмѣнеаше; macaru cã esemplariulu meu si alu bibliotecei dein Belgradu, carele se pare impreuna cu altele a fi dein ale metropoliei, au numai cele de antaniu doue carti: facerea si esirea. D. repausatulu Basiliu Popu in Disertatiunea despre tipografele romanesci pag. 17 scrie dupa R. Tempea (Gramatica romanescã Sabinu 1797, 8-o pref. pag. 5), cumu cã totu la Orastia s'ar' fi tiparitu si Apocalipsulu la a. 1583; ci nice acesta carte nu o am vediutu. — Acestea dein secl. XVI. Er' cele dein secl. XVII., ce nu le am, seu nu le am avutu, suntu: Amendoi catechismii Calvinesci, dein carele aldoilea a peritu in revolutiune, — Respunsulu metropolitulu Moldovei Barlaam la acestu catechismu, care inca nu l'am vediutu, — Margaritululu lui Joane Chrisostomu dein a. 1691 in Bucuresci, celu avusem dela parenti, ci apoi aperitu la unu preutu, — si pote Alexandria, carea dupa Del Chiaro, mai antaniu s'a tiparitu in Bucuresci in secl. XVII., dupa cumu si in editionile dein Sabinu totu se mai afla urme de dialectulu Bucuresciloru de atunci.

*) Ne aflanduse slove vechi se a pusu: ca in locu de potcova-resp. ꙗ in locu de jumetatitulu finale, ꙗ in locu de celu vechiu etc. Red.

Unele dein cartile cele aflate inca suntu de una raritate estrema, ale caror'a catalogu l'am cosemnatu in Analecte pag. XIX—XXXVIII si in Principia de limba ed. II. pag. 101 sqq. De acea unele anevolia se potu afla complete.

De interesulu nostru publicu alu romaniloru, si obiectu demnu de scopulu acestei societati, ar' fi adunarea acestoru monumente pretiosa, panã ce nu se prepadescu cu totulu, si inca in esemplaria complete. Nu numai, ci si publicarea loru seau celu pucinu a' unoru mai interesante de intru insele, in adeveru nu numai cã se ne folosimu dein argumentulu loru, carele mai in tote e demnu de cunoscentia, ci si mai vertosu din respectulu limbei, cã antaniile monumente ale literaturii romanesci; asia precumu facu si tote nationile, carile-si pretiuescu nationalitatea si limb'a loru.

La acestea suntu a se adauge manuscrisele totu dein aceli secli (XVI si XVII) seau si mai vechi, si publicarea loru. La mene suntu prea pucine de acestea, inse in principate si pre aliurea voru fi negresitu multe, deca este adeveratu, cã mai demultu fiacare familia boierescã-si avea Letopisetiulu seu, si cã Muscalii in temporele mai noue cautara dupa carti romanesci prein tote librariile si fameliile dein Bucuresci si cele aflate le straportara la Petersburg, unde voru jacẽ impreuna cu operele lui D. Cantemiru in bibliotecele imperatesci. Vedi Dorn, asiat. Museum pag. 118 Nr. 51—56. In temporele mai de curundu s'au aflatu si s'au tiparitu mai multe chronice vechi romanesci, — inse man'a de a modernisã totu ce cade in manule unoru omeni cã acestia, sterse deintru insele tote formele vechi, asia cãtu dupa testulu acelor'a publicatu de atari omeni forã nece unu sensu archeologicu, se pare a fi esitu din condeiulu stilistiloru nostri de preste Carpati. Cu care ocaziune, liertatime, deca cutezu a produce aici unu fragmentu dein scrisori'a unui barbatu cunoscutoriu in asta materia, carele intre altele scrie: „Nu sciũ deca aveti ori nu Revist'a rom. Intre altele e interesante brosiur'a dein Sept. 1861 cu critic'a lui Lachovari asupr'a isvodului Clãnãu (publicatu si in Foia, la 1856), in care arata, cumu ea e adeveratu cuprensulu, dar' limb'a si stilulu suntu falsificate de nescari copisti slavoni. — Mai aduce in ainte unu documentu romanescu din a. 1436 tiparitu mai antaniu intrunu diurnalu rusescu la a. 1844. Inse intr'acestu stilulu si formele suntu mai tote, cã cele de acumu; nece

macaru dein seau den; dereptu etc. nu se afla, ci din, dreptu etc. Afora de fratniseu; a mari si mici, oricu. Acelu documentu e de sub Iliia Voda.“ Asia editorii nostri de preste munti se paru, cà nu au prea chiara idea de scienti'a diplomatica. Si apoi deca in mana de omeni cà acestia eadu monumentele vechi! ce se dîcemu, Domniloru ?

Dein aste monumente incepusem inca la a. 1847 in Organu a publicâ una parte, mai multu formale si gramaticale; si de nou erasi me apucasem inca la a. 1860 a revedé si completâ acele publicate atunci, intru una brosiura, totu sub titlu de Principia de limba si de scriptura. Ci dupa col'a 7-a am statu erasi pre locu cu tiparitul, mai alesu cà mi se deschisese noue sperari de a poté castigâ mai multe dein monumentele, cemi lipsescu. Ci sperarea acea panâ acumu remase totu numai fumu, si asia sum nevolitu, au se lasu lucrulu in capetu si neterminatu, au se facu catu voliu poté dupa midilocele, ce le am amana.

La tota templarea, ori voliu poté insumi terminâ ce incepui ori nu, dupa pareremi, ar' fi cu cale si dupa cerenti'a tempului si dupa demnetatea acestei societati, cà se se afe barbati cu anema si cu patientia, carii se adune totu ce se afla in aceste vechi monumente, precumu si dein alte fontane, totu ce se tiene de limb'a romanescă, si ale depune intru unu Dictionariu romanescu, lucratu cu tota seriositatea si rumegatur'a, er' nu cà unu opu superficiale, frundiaritu, si numai calculatu spre a implé pung'a scrietoriului, seu a editorului, seu a venditorului.

Inse, Domniloru, ce avui onore a ve recomandâ dein asta parte, suntu impreunate ne despartitu :

I. una biblioteca de cartile vechi romanesci, tiparite si manuscrise, dein temporele mai vechi, panâ catrà a. 1700, pre catu se pote mai completa, cu spesele societatei, si in depositulu ei. La care faptu aru fi de a se rogâ se concura tota natiunea romana, fiendu cà e interesulu generale alu nostru alu toturoru.

II. una comisiune de barbati de lenga acea bibliotece si altoru monumente, spre a adunâ materiale la unu Dictionariu romanu, basatu pre testimonia de scrietori romani, si pre catu se va poté mai completu. Societatile literarie ale altoru natiuni, avute si puternice, de acea si cu tittle mai maretie de Academia etc., tote se cunoseura îndetorate a se ocupâ in ainte de tote cu atari Dictionaria natiionali. De aci

si societatea nostra, de si nu pote veni in comparatiune cu acele Academie superbe, totusi dupa scopulu, ce sil'a prefiptu: „Literatur'a romana si cultur'a poporului romanu“, nu numai pote cutezâ se se apuce de atare lucru, ci are chiaru si detoria.

Dein partemi, nu voliu subtrage concursulu dupa poterile mele, si sum convinsu, cà toti fratii nostri ori de care parte a muntiloru voru se fia, cu bucuria voru alergâ la formarea unui edificiu gloriosu natiunale.

Acestea eram, Domniloru, ce aveam la anema, se le graescu in faci'a acestei multu onorate Adunari, nu atatu spre a ve pronuncia una apologia si pentru studiele mele filologice romane si pentru opurile mele, catu si mai alesu pentru interesulu literaturei nostre romanesci. Si deca nu voliu fi fostu in stare, se potiu convinge despre adeverulu si importanti'a lucrului, nu voliu se imputu de câtu nepotentiei personali, de si sum convinsu, cà in urma convictiunea mea va se fia in urma comuna tuturoru, celoru ce in studiulu filologicu alu limbei si voru alege a pasi pre drumulu fecutu si solidu alu urmeloru istorice, alu monumenteloru scrisa si neindoite, impreuna cu istori'a scaimbariloru si afinitatiloru, ce se afla intre limbe, er' nu pre calea fantasiei conjectureloru forâ base, si a idiotismiloru locali.

Cointelegere, apropiare, si atragere suntu de lipsa spre a incepe si a continuâ opulu perfectiunarei ratiionali a' limbei romanesci, — er' imparechiarea, discordi'a, si pruritul de a se distinge, nu va se duca nece una-deneora de câtu la resturnarea si celoru ce se afla standu pre pitioare, er' nu la redicarea celoru cadiute.

Dè cerulu, cà precumu toti suntemu de unu sange, toti ne amu indulcitu dela senulu maicei nostre cu acelesi cuvente dulci, toti ne suntemu frati, — ori catu ne despartu muntii si valile, si ori catu ne impartu starile politice si confesiunile relegiose, — totu numai un'a se fimu, una natiune, una limba, una literatura. Si deca pre altu campu romanulu de multu e taliatu in bucati, si purcede pre cali diferite, une-ori cu totulu contrarie, dar' celu pucinu in literatura, in pasi catrà cultura, numai unu corpu si numai unu sufletu se fia. Atunci ori ce despartiri politice, sociale si religiose ne voru taliâ de catra unalalta, dar' spiritulu natiunei si geniulu romanu va tende aripele sale preste toti filii lui Traianu sii va

tiene legati intru legaturele pazei, fratietatei, si unitatei nationale. Asiã se fia in veci. Amin.

6/18. Iuliu 1862.

Protocolulu

Adunarii generale II. tiente de Asociatiunea transilvana pentru literatur'a si cultur'a poporului romanu la Brasiovu in a. 1862.

Siedinti'a I din 28/16. Iuliu.

Acesta siedintia decurse preste totu in ordinea si intru intielesulu programei pregatite de catra comitetulu asociatiunii in siedinti'a s'a din 1-a Iuliu n., cu acelu adaosu in sa, carele in programa nu s'a potutu prevedé, adica numerulu celu insemnatoru alu membriloru adunati; bucuri'a si entusiasmulu care se vedé stralucindu pe fetiele toturoru, pentruca provedinti'a le ajutã cá se se póta re'talni spre a consulta despre mijlócele conducátore la scopulu prefíptu in statutele asociatiunii.

Dupace dumineca in predioa adunarii se servise s. liturgia de catra Escl. Sa Domnulu Episcopu diecesanu incongiuratu de preotime numerósa si se ceruse ajutorulu cerescu la lucrurile ce asteptau pe adunare, — apoi in urmatórea di diminéti'a pe la 9 óre adunarea alese din sinulu seu o deputatiune de 12 membrii spre a invita pe Escelenti'a Sa Dnulu Presiedinte Episcopu Andreiu B. de Siaguna la siedintia, care si intemplánduse, indatã ce sosi si Escl. Sa Dn. Archiepiscopu si Mitropolitu Alesandru Sterca Siolutiu, Presiedintele dispuse a se intona mai anteu innulu popularu prin capel'a musicei militare chiamate in adinsu la solenitatea deschidere; eara apoi tientiú catra adunarea asociatiunii o cuventare, ce fu ascultata de catra numerosulu publicu carele trecea preste optu sute in si, cu cea mai seriósa luareaminte insocita de o tacere si linisce esemplara ce domnia intre ascultatorii petrunsi de insemnatarea dilei si de puterea cuventului. Mai nainte de a se fi trecutu la ordinea dilei Dn. Protopopu Joanu Popasu salutându pe adunare in numele locitoriloru romani din cetatea si districtulu Brasiovu in cuventarea sa plina de zelu si de votamentu pentru cultur'a si fericirea poporului, desvoltã mai pe largu totu ce astépta poporulu, dela activitatea acestei asociatiuni, eara apoi incheiã cu o rugatiune petrundietóre.

Ambele acelea cuvinte se adaoga la acestu protocolu intru totu cuprinsulu loru.

Acum Dn. Presiedinte dechiarã cá siedinti'a e deschisa.

Indata dupa acésta Dn. Canonicu Antoniu Vestemeneanu in calitatea sa de secretariu citi unu raportu alu sen privitoru la activitatea comitetulu pe cele 9 luni trecute, carele fú priimitu de catra Adunare cu tóta placerea, eara pentru faticele si devotamentulu aratatu se votã Dlui secretariu multiamita publica.

Cã adaosu la raportulu susu memoratu, secretariulu Georgie Baritiu incunoscentiã pe adunare in ea si despre intrarea acelu elaborate séu disertatiuni care sunt destinate de catra auctorii, loru séu a se citi in fati'a adunarii, séu a se publicã in Foi'a asociatiunii, cumu si despre unele ajútore sciintifice, precumu mineralii, petrefapte s. a. Acestea raporturi in ea se adaoga la protocolu sub C et D.

Mai departe adunarea generala aflandu cu cale a se tiente totu numai de ordinea lucruriloru prefípta in susu atins'a programa, dupace facú a se citi bilantiulu prescurtatu alu socoteliloru anuale, alese prin a ch i a m a r e atatu o comisiune cercetátore de socoteli, catu si alt'a insarcinata a elabora in 48 óre unu proieptu privitoru la intrebuintiarea si repartitiunea pe viitoru a venituriloru asociatiunii intru intielesulu statutele loru.

Dupa acestea secretariulu G. Baritiu arata Adunarii intr'o cuventare prescurtata, cá de si dupa programa espusetiunea este a se deschide astadi, aceea si in sa nica pana in minutulu de fatia nu este implinita, pentruca obieptele de espusetiune in ea totu mai vinu si ca numerulu loru trece preste doua mii, dupa aceea aratandu si temeiturile pentru care s'a infintiatu cea espusetiune, róga pe presiedinte cá se enuncia deschiderea ei, cea ce Esc. Sa si facú prin o cuventare prea insufletitóre.

Atunci chorulu junimei intóna innulu, eara publiculu trece in localele de espusetiune, care curéndu se si implúra de unu publicu fórtu numerosu.

Cu acestea siedinti'a dilei I se inchise.

Siedinti'a II din 29/17. Iuliu.

Inceptulu la 9¹/₂ óre.

Mai nainté de a se trece la ordinea dilei, Escelenti'a Sa Dn. Presiedinte alu Adunarii cunoscundu cá este neaparata trebuintia, cá acelu nobili aspi-

atorii carii dorescu a se inserie cá membrii asociatiunii si a platí tacs'a defipta prin statute, se lidea ocazione de a 'si impliní dorinti'a loru, propune adunarii cá se aléga o comisiune conscriitóre de membrii, care se conste din trei individi J. Maeru, J. Ratiu si G. Leca.

Acésta propusetiune se priimesce si comisiunea se compune din DDnii susu numiti.

Aflandu Domnulu Presiedinte, cumca secretariilor asociatiunii ocupati si dealtmintrea cu alte afacerii nenumerate lear fi fórte cu anevoia a porta si protocolulu, a'lu si purisa, propune alegerea' de doi juni carii se fia insarcinati cu acesta afacere.

Priiminduse propusetiunea se si denumira trei juni cá actuari.

Dupa acestea in decursulu citirii protocolulu din siedinti'a ántéia, se escá intrebarea, déca se cuvine cá Asociatiunea se dispuna a se redige protocoálele siedintieloru sale strinsu birocratice cu evitarea de orice descoperire a unoru simtieminte ocasionali ale inimei omenesci, séu cá asociatiune isi pastréa in acésta privintia o deplina libertate? adunarea decide pentru modalitatea din urma, eara apoi redactiunea protocolulu se incuviintia cu singur'a observatiune, cumca actele de dimisiune asternute adunarij de catra Dnii secretariu A. Vestemeanu si casieru A. Becnitiu inca trebue se fia memorate in protocolu, ceea ce se si si adaoge la loculú séu.

Dupa aprobarea protocolulu Dn. Presiedinte da ordine Domnului profesoru si directoru Gavriulu Munteanu spre a'si rostí séu citi disertatiunea sa despre statorirea ortografiei romane si despre purismulu limbei, ceea ce se si intempla. Dupace insa D. Munténu isi incheie disertatiunea sa cu acea propunere séu motiune, cá adunarea se aléga o comisiune, care se fia insarcinata a'si dá pana in urmatórea di opiniunea sa in privinti'a ortografiei primite in Octobre a. 1860 de catra comisiunea filologica dupa principiulu etimologicu si pe langa regulele scóse din acelasi si statorite de Dn. canonicu T. Cipariu, si dupace isi descoperí dorinti'a, cá conclusulu ce ar resulta asupra operatului acelei comisiuni din sinulu adunarii, se aiba potere obligatóre moralicesce, asie Dn. Vinc. Babesiu observá, cumca fiindu acésta cestiune de o mare importantia, nici decumu nu s'ar potea pretinde cá aceeaasi se fia terminata indata in urmatórea di, ci cá spre acelu scopu se cere unu timpu multu mai indelungatu.

Cu acésta ocazione descoperindu Dn. canonicu si Vice-Presiedinte T. Cipariu, cumucá D-sa are intru asemenea o disertatiune pregatita totu in acésta materia, se aflá cu cale cá se si o citésca in legaminte cu cea de mai nainte.

Finindu Dn. canonicu Cipariu disertatiunea sa científica, Dn. Presiedinte reflectá, cumca déca spre scopulu susu atinsu s'ar alege o comisiune, atunci amu intra intr'unu cercu vitiosu, din comisiunea filologica in alta comisiune filologica; ci acésta cestiuna se selasa in grij'a respectivii sectiuni filologicee, care este a se infiuintia pentru viitoru.

Intr'aceea totu Esc. Sa Presiedintele propune adunarei intrebarea: Voiesce adunarea cá se priimesca ortografi'a, pe care o primise comisiunea filologica in a. 1860?

Desvoltanduse desbatere seriósá asupra acestei intrebatiuni, in urma adunarea se invoiesce in unanimitate, ca romanii se primésca desu memorat'a ortografia.

Aici intrevine o alta motiune a Dlui Babesiu in acelu intielesu, cá dupace romanii din Banatu sunt opriti de catra unele auctoritati de acolo a scrie cu litere latine, prin care mesura asupritóre ar suferi literatur'a si natiunea romana, asociatiunea se se puna cu tóta influinti'a s'a spre delaturarea unei nelegiuri cum este aceea.

Din acésta motiune se nascu desbateri noua, la care iau parte mai multi membrii, eara mai alesu Esc. Sale Dn. Mitropolitu Ales. Sterca Siulutiu, Esc. Sa Dn. Episcopu Presiedinte, Dnii A. T. Laurianu, G. Baritiu s a., care tóte resumanduse in esenti'a loru, in urma Dn. Presiedinte propune spre conclusu urmatórele puncte:

1) Adunarea priimesce ortografi'a recunoscuta de buna si corespundietóre geniului limbei romanesci de catra comisiunea filologica din a. 1860 si o recomanda publiculu cititoru si scriitoru.

2) Aceeasi adunare indatóra pe comitetulu asociatiunii, cá

a) se recerce pe tóte ordinariatele romanesci recomandandule, cá se binevoiesca a primi susu atins'a ortografia si totu odata a lua mesurile recerute spre a se introduce aceeaasi in totu cerculu activitatii loru.

b) Se incunoscintiese si pe guvernulu tierii despre acésta ortografia, cá despre un'a ce se póte asemenea recomanda la tóte oficiolatele in tóte ramurile administratiunii publice

c) totu acestu concludu alu adunarii se se faca cunoscutu si redactioniloru nationale romanesci.

3) Cu tóte acestea in sa adunarea recunósce fiacaruia dreptulu netiermuru alu liberei discussiuni asupra gramaticei si ortografiei limbei sale, pentruca este prea bine cunoscutu, cumca pe campulu sciintiei nu incepe nici o restringere séu dictatura, ci ca acésta are se proxina numai dela legile vecinice care se descopere din natur'a limbei.

Dupa incheierea acestei discussiuni Dn. Presiedintel da ocasiune Dlui protopopu Joane Petricu a recomanda intr'o disertatiune a sa cultur'a vermiloru de metasa, cu care ocasiune aduse mai multe esemple de celu mai invederatu folosu pentru locuitorii tierii.

Acésta disertatiune se indirépta la respektiv'a sectiune agronomica, ce va fi a se infinti'a din sinulu Asociatiunii.

Dn. Joane Puscariu administratorulu comitatului cetatii de balta intr'o disertatiune a sa istorica arata importantia o cumenteloru privilegiale, ce se mai afla pe la familiile nobile romane, si necesitatea colectiunii acelora pentru inavutirea istoriei nationale. Ca elu a adunatu in copie mai bine de una suta de astfelu de documente nobilitare si altfelu de privilegii vechi, si ca prin aceea a devenitu la cugetu dea compila unu conspectu de tóte familiile nobile romane din monarchia austriaca cu scopu ca acésta conscribere se servésca o data de viaductu la acea colectiune, catu si pentru statistic'a nationale. Elu s'a adresatu la oficiolatele romane si a conscrisu pana acum'a la 1200 de familii cu trunchiuri de deosebite predicate mai cu sama din Diecesele Blasiului, Gherlei, Aradului, Lugosiului si Sibiului, care conscriptione o transpune in proprietatea Asociatiunei tr. pentru literatur'a si cultur'a poporului romanu.

Dara cá acésta colectiune se se completeze, propune ca Asociatiunea selu spriginésca in intreprinderea acésta deocamdata numai prin provocarea organeloru nationali, cá de unde inca nu s'a conscrisu familie romane, se se conscria dupa formulariulu datu si se e, le trimita intr'unu tempu determinatu, ca dupa aceia colectiunea se se compileze in ordinea alfabetica cu anotatiunile cuviintióse.

Timpulu fiindu inaintatu se mai da locu disertatiunii secretariului Georgie Baritiu: Despre artele frumóse cu aplicarea lor la cerintiele poporului romanescu.

Tóte acestea disertatiuni au fostu bine priimate de adunarea generala.

Siedinti'a se inchei'a la 2¹/₄ óre dupa amédi. —

HISTORIA DACO-ROMANORUM SIVE VALACHORUM.

(Capetu.)

C a p u t XX.

Athanasius Rednik Eppus Fogarasiensis.

Anno 1764 die 29. Junii in Synodo generali facta est Candidatio pro Eppo in praesentia Thesaurarii Regii L. Baronis Ignatii Bornemissa de Kaszon, et Francisci Boer supremi iudicis nobilium, Commissariis Regiis, in qua candidati sunt Gregorius Major, L. Baro Klein Eppus antea Fogarasiensis, de quo superius actum est, et Sylvester Kalyani. Verum hanc candelationem tanquam tumultuosam, et contra Canonum praescriptum factam fuisse Gerontius Kotore controbat, eo quod ipse fors candidatus non esset. Etenim antequam ad candelationem procederetur, Clerus cunctos Religiosos de templo exclusit inquis: Nos unum ex Vestris Paternitatibus, eligere debemus; quia ex nobis non habemus, ideoque quos candidabimus consultandum est, et hoc utique non convenit, ut in praesentia Paternitatum Vestrarum fiat. Hanc exclusionem aegreferens Gerontius Kotore, qui quondam Eppi Aaron Vicarius fuit, adivit Athanasium Rednik pro tunc actualem Vicarium, ipsumque incitavit ut hanc candelationem non admitteret. Athanasius ergo Viennam scripsit, incusans candelationem. Viennae Eppum Klein inter candidatos noluerunt admittere. Vicarius quidem ab initio Clerum monuit, quatenus Eppum Klein non candidarent, sed alias tres personas, dicens, quod plus ponderis habebit omnium oratio coram Majestate, ubi unanimiter pro Eppo Klein institerint; Candidatio enim fit liberis votis, quae scripto tenus in schedula, quilibet scribit, quem velit, quin tamen suum nomen exponat. Vota autem dare solent Consistoriales, Archidiaconi, eorumque jurati, et ex quolibet Districtu deputati coram Commissariis Regiis, ubi etiam numerantur, et tres qui plura habent, in candidatorum numero merum intrant. Itaque Candidatio Eppi Klein cum ex aliquorum votis licet multorum constaret, non tamen tantae officinae censetur, ut communes omnium preces. Haec dicebat Athanasius. At erant aliqui, qui specioso

praetextu se ipsos quaerebant, et Clero dicebant non esse audiendum consilium Vicarii, tanquam non volentis Eppum Klinin. Cum ergo Aula Regia inter Candidatos Eppum Klein acceptare nollet, pluralitate votorum ultimus inter Candidatos successit, Athanasius Rednik Vicarius, qui etiam eodem anno 1764 in autumno denominatus est Eppus. Fuit autem Athanasius oriundus ex Comitatu Maramaros pago Gyulafalva. Hac denominatione promulgata plurimi ex Clero consternati sunt, postque ipsius Viennam discensum, Abrahamus Dalyensis Archi-Diaconus, et Cleri Notarius, cum Joanne Szakadati Archi-Diacono Benyensi, Parocho vero Balasfalvensi, quo instigante illi moverunt contradictionem, summo Pontifici submiserunt, nomine totius Cleri, cujus se Plenipotentiaros constitutos subscripserunt: quod Clerus nunquam Athanasium pro suo legitimo Eppo agnoscat, sint cruces, sint martyria, sint denique mortes, et qualescumque poenae, semel pro semper se declarat Clerus, Athanasium nunquam pro legitimo suo Eppo veneratum. Pontifex hoc negotium cum Impetratrice communicavit, hortatusque ipsam est, ut aliter, nominato Eppo Athanasio provideret. His peractis mandatam ad Comitem Andream Hadik Gubernii Trannici Praesidem expedit, quo injungit eidem Comiti, ut vocatis Primariis de Clero in factionis caput inquirat, et . . . . .

(Reliqua desunt. Editor.)

Suveniri dela Brasiovu

din 28—30. Juliu 1862.

Dunarea, Milcovulu, Muresinlu si Tis'a
Departate 'n sine adi s'au intelnit;
Adi vediú pamentulu cà é drepta dis'a :
Cà romanulu inca totusi n'a peritu.

Astadi implantara romanii 'n unire
Sacrele stindarde pe naltulu Parnasu,
Unde stranepotii s'afe-adepostire
Candu asilu in vale nu le-a mai remasu.

O! maretia-i, domne, splendida-i serbarea
Fratiloru d'unu sange candu s'au reaflatu,

Candu ei mai nainte pierdiendu si sperarea
Tristi pe campulu vietii fruntea si-au plecatu.

Precumu matelotulu vine de pe mare
Pe candu trist'a-i sórte fratii i-o deplangu:
Astfelu si romanii peste asteptare
Dupa grele tempuri revinu si se stringu.

Suvenire voue fratii si sorióre,
Ce din departare ati peregrinatu,
Si-astadi dupa seculi de doru, lacremiore,
In o vale verde toti ne-amu imbraciatu.

Suvenire tie vale 'ncantatore,
Ce fusesi ferice se adepostesci
Splendid'a pleiada ce 'n vâi fora sore
Lumineza calea gintii romanesci.

Suvenire tie C o r o n a de auru,
Ce prin semne triste din seculi barbari
Conservasi brilantulu, divinulu tesauru,
Gemele din stem'a vechiloru Cesari.

Reverintia voue pieloru matrone,
P'ale vostre temple inca renfiorescu
Stemele virtutii, care prin coróne
P'a Corneliu frunte dulce stralucescu.

Suvenire voue suave domiciele,
Ce cu-a vostre canturi ceresci armonii,
Ce unite 'n choruri d'aurite stele
Ati incantatu animi la sute si mii.

Ce se-ti dicu dar' tie tinera copila
Ce cu'a tale chorde animi scii topí?
Suvenirea-i mica: si-astfelu o! zambila
Pentru tine lauri eu voiu impleti.

O! trecurati iute dile fericite,
Dile dulci de auru si de suveniri;
Voi momente suave si de multu dorite
Animei romane candide 'n sentíri!

A r. D e n s u s i a n u.